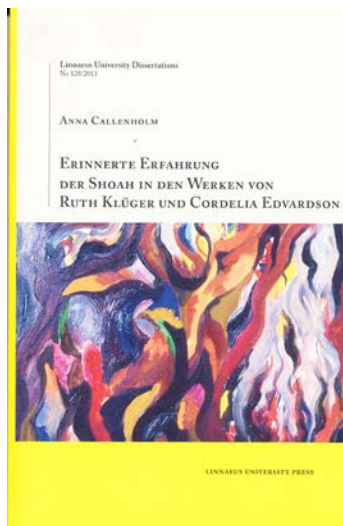
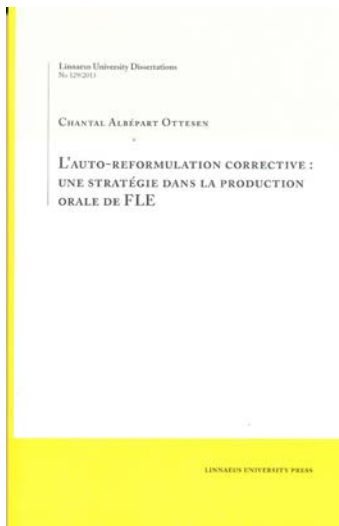

Nyheter från Fakulteten för konst och humaniora

Sedan Fakulteten för konst och humaniora bildades vid årsskiftet 2012/13 har sex nya avhandlingar färdigställts. Här följer en översikt över vad som har kommit. Vi följer en kronologisk ordning.

I ämnet tyska disputerade **Anna Callenholm** på avhandlingen *Erinnerte Erfahrung der Shoah in den Werken von Ruth Klüger und Cordelia Edvardson*. Datumet var den 14 maj 2013 och opponent var professor Isabel Capelo Gil, Universidade Católica Portuguesa, Lissabon. Avhandlingen fokuserar på författarna Cordelia Edvardson (1929-2012) och Ruth Klüger (f. 1931) vilka var födda i Tyskland respektive Österrike och hade judisk bakgrund. Bägge led från antisemitisk diskriminering som unga flickor. Senare, som tonåringar blev de internerade i tyska koncentrationsläger. Efter kriget kunde Cordelia Edvardson komma till Sverige genom Röda korsets insats under det att Ruth Klüger emigrerade till USA. Callenholms studie undersöker hur dessa båda överlevare från Shoah (Förintelsen) har sökt olika strategier för att handskas med minnet i sina litterära arbeten. Härvidlag kombinerar hon ny teoretisk forskning kring självbiografier med kvinnoroller i Shoah, och utforskar relationer mellan vittnesmål, minne och trauma. Både Cordelia Edvardson och Ruth Klüger valde efter många år att skriva ner sina erfarenheter av Shoah, på svenska respektive tyska. Detta gjorde de dock inte på ett dokumentariskt sätt, utan snarare som en självreflekterande minnesprocess för ett konstruerande av den egna identiteten. I sina texter avslöjar författarna hur de erinrade sig vad som hände och hur de placerade in dessa individuella minnen i sina livshistorier. Avhandlingen analyserar hur Edvardson och Klüger beskriver följderna av sina erfarenheter av Shoah och hur det förgångna och nuvarande blandas i deras texter. Callenholm studerar hur de bägge författarnas texter handskas med minnets sköra struktur, hur det kan ändras och omformas över tiden. Detta är en komplex process av förlust, sorg och kamp kring det återkommande traumatiska minnet. Avhandlingen tar också upp hur minnen uttrycks och hur erfarenheter av det förgångna konstrueras i vittnesmål via ett genusuppdelat perspektiv. Studien går ut på att visa hur Edvardson och Klüger, genom att beskriva sina egna mor-dotterrelationer, inte bara åstadkommer ett nytt fokus i en tidigare mansdominerad debatt, utan också tillför viktiga perspektiv på den kvinnliga upplevelsen av Shoah.

Även följande avhandling gick i språkets tecken, denna gång franska. **Chantal Albépart Ottesen** försvarade sin text *L'auto-reformulation corrective: une stratégie dans la production orale de FLE*. Disputationen ägde rum den 4 juni 2013 med professor Françoise Sullet-Nylander från Stockholms universitet som opponent. Avhandlingens syfte är att observera hur svenskar som lär sig franska betraktar sin språkliga output när de konfronteras med ett lingvistiskt problem. Studien baserar sig på empiriska data som består av inspelade intervjuer och uppgifter som gjordes med förstaårsstudenter.

Författaren använder en modell om två kategorier, L1 (franska som förstaspråk) och L2 (franska som andraspråk). Talproduktion från L1 (kategori 1) avbryts ofta av tvekan vilket kännetecknas av en uppsättning av fenomen, alltifrån tysta pauser till kommentarer. De flesta av dessa avbrott orsakas av ett kontrollsystem, en ”monitor” som internt kollar vårt tal medan det produceras eller efter att produktionen har nått artikuleringsstadiet. Talet kollas mot en intern modell av lexikal och grammatisk korrekthet. Om monitorns krav inte uppfylls kan en reparation äga rum så att talarens produktion till slut når den förväntade korrekta nivån.

På samma sätt kontrolleras L2-studenters tal under och efter produktionen. Monitorns arbetsmönster är i stor utsträckning samma som för L1, men reparationen genomförs inte nödvändigtvis på liknande sätt eftersom studentens interna grammatik och ordförråd inte är komplett och inte kan konsulteras lika snabbt som L1:s ordförråd och grammatik. L2-studenter förlitar sig på ett visst mått av förvärvad kunskap men de behöver också ges tid att referera till de inlärdade reglerna och mönstren eftersom upphämtandet av dessa ännu inte har blivit automatiska.

I denna studie observerar Albépart-Ottesen talproduktionen från svenska studenter som lär sig franska under första terminen av sina akademiska studier. De omformuleringar som studenter gör då de försöker nå en korrekt lösning för ett lingvistiskt problem står i fokus. Vi kan urskilja en steg-för-stegprocess genom vilken talarna förfinar sin produktion genom att föra fram hypoteser, av vilka var och en vanligen innefattar en liten modifikation, och försöker nå en acceptabel lösning. I en del fall kan vi se att talaren väljer att fokusera på de kommunikativa aspekterna istället för att fokusera på hur formellt korrekt talet är. Mot bakgrund av förvärvandeteorierna rörande L1 och L2, fokuseras denna studie på två svårighetsområden för svenska studerande: produktionen av *-ment*-verb samt produktionen av konjugerade verb.

Litteraturvetaren **Ulf Pettersson** gick den 11 oktober 2013 upp med avhandlingen *Text-medierade virtuella världar. Narration, perception och kognition*. Som opponent hade fakulteten kallat docent Paul Teningart från Lunds universitet. Hans avhandling erbjuder en syntes mellan olika teorier från intermediala studier, semiotik, gestaltningspsykologi,

kognitiv lingvistik, kognitiv psykologi, kognitiv poetik, läsaresponskritik, narratologi samt möjliga världsteorier anpassade till litteraturstudier. Målsättningen är att åstadkomma en transdisciplinär modell för transaktionen mellan text och läsare under läsande-

processen vilken resulterar i att läsaren upplever en mental virtuell värld. Pettersson utgår från W.J.T. Mitchells påstående att all media är mixad media, och använder sig av Charles Peirces ”trikotomier” av olika typer av tecken, och av relationen mellan representation (tecken), objekt och tolkare. Det implicerar att ett interpretamen kan utvecklas till ett mer komplext tecken, till exempel från ett symboliskt eller ikoniskt tecken. Detta förklaras in kognitiv vetenskap med att våra uppfattningar är multimodala. Vi kan lätt binda ihop ljud och symboliska tecken till bilder. Vår hjärna är i hög grad aktiv med att hitta strukturer och mönster, vilka matchas med strukturer som redan är lagrade i minnet. Kognitiv semantik hävdar att

sådana strukturer och schematiska mentala bilder formar basen för vår förståelse av begrepp. Inom kognitiv lingvistik visar Lakoffs och Johnsons teorier om begreppsliga metaforer att våra kroppsliga erfarenheter är fundamentala i både tanke och språk, och att abstrakt tanke konkretiseras av ett metaforssystem som grundas i våra kroppsliga, rumsliga erfarenheter.

Kognitiv vetenskap har visat att vi bygger situationsmodeller som baseras på vad texten beskriver. Dessa mentala modeller är samtidigt influerade av läsarens personliga kunskap om världen och tidigare erfarenheter. Läsare-responsteorier betonar antalet hål som en text lämnar åt läsaren att fylla i med hjälp av skrift. Forskning om ögonspårning avslöjar att folk använder mentalt bildskapande, både när de på nytt beskriver en tidigare sedd bild och när deras nya beskrivning baseras endast på verbal information om en bild.

Mentalt rum är små begreppsliga paket som konstrueras medan vi ränker och talar. En historia byggs upp av ett stort antal sådana rum, och synpunkt och fokus ändras konstant. Där finns flera möjliga kombinationer och relationer mellan mentala rum. För läsaren är det viktigt att separera dem likväl som att binda ihop dem. Mentala rum kan också blandas. I sin modell om integrations-nätverk beskriver Fauconnier och Turner fyra typer av blandning, där inputrummens strukturer blandas på olika sätt. En liknande handling av separation och fusion behövs när man håller på med olika diegetiska nivåer och fokaliseringar, samt frågan om vem som talar och vem som ser i texten. Ryan använder möjliga världsteorier från modallogik för att beskriva fiktiva världar såsom både möjliga och parallella världar. Under det att fiktiva världar är jämförbara med möjliga världar om de ses som mentala konstruktioner som skapas inom vår faktiska värld, måste de också behandlas som parallella världar med sin egen verkliga referensvärld från vilken deras egen logik kommer. Som läsare måste vi om-centrera oss själva in i denna fiktiva värld för att kunna handskas med angelägenheter som är omöjliga i vår egna verkliga

värld. Principen om minimal avgång hävdar att vi, under vår om-centrering, endast gör de anpassningar som är nödvändiga på grund av uttryckliga påståenden i texten.

Astrid Skoglund vid ämnet svenska språket försvarade sin text *Kommunikativa strategier i texter om tobaksavvänjning: Innehåll, argumentation och modellläsare*. Disputationsakten gick av stapeln den 3 oktober 2014 och opponent var professor Orla Vigsø, Göteborgs universitet. Avhandlingens syfte är att undersöka innehåll och kommunikativa strategier i texter som användes i ett projekt om tobakspolicy, som Sveriges regering delegerade till nationella Folkhälsoinstitutet ("Det nationella tobaksuppdraget 2008-2010"). Studien använder kommunikativa strategier som en övergripande term för det sätt på vilket texterna fullföljer det politiska uppdraget genom att anpassas för att passa olika mottagare i en diskursiv praktik som sätter upp riktlinjer för kommunikation mellan experter och användare, samt hur dessa strategier är synliga i de studerade texterna.

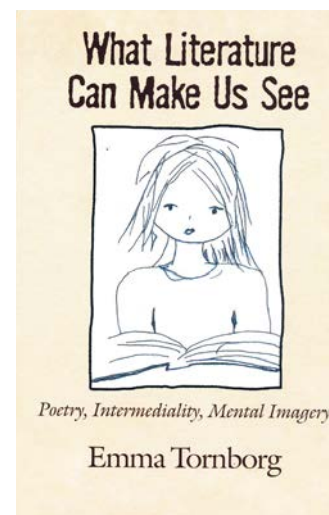

Materialet består av sex guider för vårdpersonal och tio broschyrer för rökare. Studien utgörs av en textfokuserad kritisk diskursanalys som kombinerar metodologiska redskap från olika lingvistiska traditioner. Dessa är i huvudsak tagna från kritisk textlingvistik, ny retorik och sociosemiotik. Studiens huvudfråga är hur en statlig auktoritets uppdrag, att influera genom texter, kombineras med idéer om rökarnas bemyndigande. Undersökningen problematiserar hur texternas innehåll och form relaterar till myndighetens uppdrag att utöva inflytande, samt för motiveringsintervjuer som en diskursiv praktik med ett bemyndigandeperspektiv på ändringar i livsstil.

Analysen visar att kontrollerande idéer och begrepp rörande rökares bemyndigande existerar parallellt i myndighetstexter om rökavvänjning. De kontrollerande elementen är tydligast de delar av handledningarna som handlar om grupper som i sina möten med vårdpersonal inte visar något intresse eller vilja att sluta röka. I de studerade broschyrerna är de kontrollerande elementen mest märkbara i de som riktar sig mot operationspatienter, ungdomar och blivande föräldrar. Båda materialgrupperna – handledningar och broschyrer – ger icke desto mindre intrycket av att ha designats så att de ska vara kompatibla med en patientcentrerad diskursiv praktik. Detta är till exempel märkbart i förekomsten av associativa och dissociativa argumentationsstrategier vilka legitimerar eller tonar ner kontrollelementen.

Ännu en litteraturvetare, **Emma Tornborg**, disputerade den 21 november 2014. Titeln på hennes avhandling var *What Literature Can Make Us See: Poetry, Intermediality, Mental Imagery*. Opponerade gjorde docent emerita Valerie Robillard, Rijksuniversiteit Groningen.

I sin avhandling undersöker Tornborg vilken typ av mentala bilder som ekfrastisk och piktorial poesi kan framkalla, hur tid representeras i denna typ av poesi, samt hur läsare upplever den temporalitet som den representerar. Ekfrasis (en verbal representation av en statisk, visuell, ikonisk representation) och piktorialism (ett fenomen som uppträder när den fiktiva världens realitet i texten – antingen psykologisk eller fysisk – representeras som bild) är intermediala begrepp. Ekfrastiska och piktoriala texter refererar och representerar statiska, visuella, ikoniska media såsom målning, fotografi och skulptur på olika sätt och olika grad. I avhandlingens första del diskuterar Tornborg intermedial teori och tidigare forskning om ekfrastisk och piktorial poesi, samt presenterar sitt bidrag till fältet. Efter att ha undersökt begreppen ekfrasis och piktorialism tillämpar hon kognitiv forskning om mentala bilder på ekfrastisk och piktorial poesi för att utröna vilken typ av mentala bilder som texterna kan generera, beroende på deras innehåll och struktur likväl som hur den mänskliga hjärnan fungerar. Mentala bilder har en massa gemensamt med verkligt seende: hjärnan behandlar mentala och verkliga bilder lika. Så vad blir då implikationen av detta för studien av verbalt framkallade bilder? Slutligen undersöker författaren hur ekfrastiska och piktoriala texter kan representera tidens gång likväl som stillastående tid. Hon presenterar en modell för att kartlägga relationerna mellan ekfrasis och temporalitet. Hur representerar ett ekfrastiskt poem en källbild som representerar antingen stillastående eller tidsmässigt flöde? I denna sektion diskuteras också relationen mellan ljud och temporalitet. Genom hela avhandlingen understöds de teoretiska begreppen av litterära exempel och analyser. Bland exemplen finns poem av Tomas Tranströmer, Wisława Szymborska, William Carlos Williams, Ella Hillbäck och många andra.

Ida Ohlsson Al Fakir från historieämnet lade den 6 mars 2015 fram sin avhandling *Nya rum för medborgarskap. Vetenskap och politik i "Zigenarundersökningen" - en socialmedicinsk undersökning av svenska romer 1962-1965*. Professor Teemu Ryymin från Universitetet i Bergen var opponent. Hennes avhandling studerar Zigenarundersökningen. Detta var en socialmedicinsk studie över svenska romer som genomfördes 1962-1965. Studien finansierades av svenska Arbetsmarknadsstyrelsen som ville ha vetenskaplig information om alla vuxna romer för att kunna planera för vidtagandet av riktade åtgärder. Det socialmedicinska teamet använde sig av en rad olika medicinska och sociala tekniker. De drog samman olika former av data från de molekylära och sociala nivåerna och lade till "objektiva" handlingar från allmänna institutioner. Detta resulterade i skapandet av detaljerade och omfattande indi-

viduella personakter. På basis av dessa akter formulerade en expert på allmän hälsa som hade hand om de socialmedicinska undersökningarna, John Takman, ett professionellt utlåtande om varje individ och familj. Medan undersökningen genomfördes kom nya verenskapliga och sociala frågor upp i ljuset. Det ledde till att den ursprungliga begränsade undersökningen, som bara omfattade en mindre grupp romer, utvecklades till ett omfattande forskningsprojekt som täckte alla de som identifierades som svenska romer. Avhandlingen analyserar denna utvidgning genom att använda metodologiska redskap från vetenskap och teknologi. Dessa fokuserar på reflexiviteten mellan de vetenskapliga aktörernas målsättningar och de sociala förhållanden och problematiseringar som omger dem. På detta sätt påverkar vetenskap och politik varandra vilket också betyder att man drar vetenskapliga gränser som tjänar att etablera epistemisk auktoritet.

Ohlsson Al Fakir utgår i sitt arbete från Engin F. Isins teori om socialt medborgarskap och dess växlingar såsom det konstitueras i dess ovissa och kontextualiserade sociala praktiker. Hon utgår även från Franca Iacovettas studie över kanadensiska portvaktens arbete i Kanada under kalla kriget. Utifrån detta undersöker avhandlingen hur de med tiden alltmer aktiva experterna och sakkunniga skapade nya dimensioner för medborgarskap. Mot bakgrund av detta drar hon slutsatsen att de vetenskapliga-politiska undersökningarna rörande problematiserade medborgarskap och medborgare i Sverige på 1960-talet dels definierade avvikelse och dels normalitet. Detta betyder att mätningar och klassificeringar bidrog till att konstituera de som mätte och klassificerade – alltså experterna och de sakkunniga – som välartade medborgare som överensstämde med den tidens normer om professionalism och expertis. Romerna, däremot, kom kontinuerligt att konstrueras som problematiska medborgare. Vetenskapliga-politiska aktiviteter rörande de svenska romerna på 1960-talet kom med andra ord att skapa nya dimensioner av socialt medborgarskap, där såväl normalitetens som avvikelserns innehåll kom att nyanseras och (om-)definieras.

Hans Hägerdal